

<p>BOSNA i HERCEGOVINA VIJEĆE MINISTARA Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje</p>		<p>БОСНА и ХЕРЦЕГОВИНА САВЈЕТ МИНИСТАРА Агенција за предшколско, основно и средње образовање</p>
--	---	--

Етички кодекс

ЗА СВЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Издавач:

Агенција за предшколско, основно и средње образовање

За издавача:

Маја Стојкић, директор Агенције за предшколско, основно и средње образовање
Алиса Ибраковић, замјеник директора – руководилац Подручне јединице Сарајево

Етички кодекс

ЗА СВЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Водитељ пројекта:

Бранка Попић, стручни савјетник за друшвене науке и умјетност
Агенције за предшколско, основно и средње образовање

Консултанти:

Неџада Фагиновић
Arthur R. Ivatts

Учесници у изради Етичког кодекса:

Радна група (Анех 1)

Уредник:

Бранка Попић

Лектура:

Биљана Поповић

ДТР:

Бранка Звечевац

Дизајн:

Јордан Студио, Сарајево

Тираж:

700 примјерака

Штампа:

Блицдрук, Сарајево

ПРЕДГОВОР

Радна група, уз помоћ Агенције за предшколско, основно и средње образовање и техничку подршку UNICEF-а, израдила је документ под називом Етички кодекс који је намијењен свим основним школама у Босни и Херцеговини. Кодекс је настао у оквиру пројекта: Развој Система за праћење квалитета у образовању етичког кодекса и индикатора интеркултуралног и инклузивног образовања, у оквиру пружања техничке помоћи при развијању интеркултуралног етичког кодекса за наставнике и ученике у основном образовању.

Етички кодекс који прихвата група људи повезана истом професијом није појава новијег датума. Вјероватно је најпознатији кодекс професионалне етике Хипократова заклетва, коју од античких времена полажу љекари.

У последњих неколико десетљећа развила се релевантна терминологија, а етички кодекс сматра се позитивном просвијећеном праксом у великим пословним групацијама. Кодекс понашања се везује за правила и етичко опхођење које упосленици морају поштовати, док се кодекс праксе односи на професионалну етику. Међутим, уз поштовање специфичне терминологије, такви кодекси се углавном образлажу и пишу са истим циљевима.

Постоји више разлога за развијање и усвајање етичког кодекса. Он омогућава институцији/установи да дефинише етичко понашање као обавезујуће за професију, као и да правно регулише његову употребу у циљу постизања високих стандарда. Кодекс дефинише прихватљиво понашање као скуп стандарда које треба поштовати у пракси. Ако је добро написан, етички кодекс може послужити као користан стандардни тест за лично оцјењивање и оцјењивање својих колега. Поред тога што пружа реалан модел професионалног понашања и дефинише одговорност, кодекс такође имплицитно дефинише параметре зрелог професионалног идентитета.

Академски извори који се односе на ову тематику нуде цијели низ дефиниција етичког кодекса, али генерална дефиниција се у првом реду фокусира на заједничке вриједности и скуп принципа поступања који нека организација или стручно тијело прихвата као основу понашања и доношења одлука. Сврха кодекса је да свим учесницима у раду, без обзира на ранг и положај, понуди јасне смјернице за доношење једнообразних етичких одлука при обављању посла.

Они који прихвате кодекс пристају на посвећеност етичком понашању, те усвајањем кодекса прихватају принципе, вриједности и стандарде праксе који владају у њиховој организацији или струци. Етички кодекс, дакле, укључује етичке обавезе организације или струке, и говори јавности о одређеној организацији, односно, струци, њеним залагањима, и очекивањима у односу на њено пословање, организацију или струку.

ЕТИЧКИ КОДЕКС

за све основне школе у Босни и Херцеговини

ЕТИЧКИ КОДЕКС ОДНОСИ СЕ НА СВЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ЊЕГОВО ПРОВОЂЕЊЕ И ПОШТОВАЊЕ ЈЕ ОБАВЕЗНО ЗА СВЕ ЧЛАНОВЕ ШКОЛСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ.

'Сврха образовања је да, кроз оптимални интелектуални, физички, морални и друштвени развој појединца, у складу с његовим могућностим и способностима, допринесе стварању друштвасанованог на владавину закона и поштивању људских права, те допринесе његовом економском развоју који ће осигурати најбољи животни стандард за све грађане'¹

УВОДНА РИЈЕЧ

Сви појединци у школском окружењу чине јединствену школску заједницу². Ту спадају чланови наставничког вијећа, директори школа, наставници, и остало особље, те све друге одрасле особе које судјелују у животу и раду школе. Ту такође спадају и ученици.

Сви просвјетни радници су посвећени стварању услова и средине која ће његовати и олакшати учење како би појединци на задовољавајући и успјешан начин исказали свој потенцијал. Да би се то постигло, наставници би требало да буду поштовани и добро награђени како би испунили очекивања ученика, сарадника и заједнице.

У смислу остваривања права и обавеза, наставници треба да примјењују и поштују своје дужности и придржавају се одређених вриједности и принципа.

---

¹ Члан 2: Оквирни закон о основном и средњем образовању у Босни и Херцеговини – у складу са Чланом IV 4.а и II 4 Устава Босне и Херцеговине, 2003.

² Школска заједница - директори, педагози, психолози, дефектолози, социјални радници, наставници, ученици, управно особље, радно особље, сви они који учествују у јавном животу школе и доношењу одлука

Како би школе могле радити ефективно и ефикасно као кохезивне, школске заједнице радника, од животне је важности да сви учесници у образовном процесу, укључујући и ученике, дијеле заједничке вриједности и настоје се придржавати како тих вриједности тако и инхерентних принципа и обавеза у раду, понашању и међуљудским односима.

Овај 'Етички кодекс' ће се увести у све основне школе у Босни и Херцеговини на пробни период од двије године, и током те почетне фазе биће имплементиран као скуп 'препоручених смјерница' за понашање свих чланова школске заједнице. Имплементацију и употребу Етичког кодекса ће такође с времена на вријеме надгледати и процјењивати просвјетни инспектори при министарству, стручни савјетници при педагошким заводима/заводу за школство, директори/директорнице школа и наставничка вијећа. Етички кодекс ће бити ревидиран двије године након увођења.

ТЕМЕЉНИ ПРИНЦИПИ ШКОЛСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

УЧЕСНИЦИ ШКОЛСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ЋЕ:

- ◆ **цијенити** вриједност и углед сваког појединца и сматрати њихов лични потенцијал неограниченим;
- ◆ **уважавати** и поштовати људска права и опходити се према особама поштујући и бранећи њихова права;
- ◆ **цијенити** истину и увијек поступати према себи и другима часно;
- ◆ **цијенити** жељу за знањем;
- ◆ **тражити** правду и добровољно дијелити знање и моћ, те образовати и васпитати ученике на начин да се спријечи злоупотреба моћи и ширење незнања;
- ◆ **беспријекорно** чинити добро и сводити штету на најмању могућу мјеру која би могла бити нанесена другима;
- ◆ **радити** на јачању демократског духа и владавине закона;
- ◆ **уважавати** и поштовати различитости међу људима, те промовисати и бранити једнаке могућности за све, без обзира на род, доб, расу, сталешку, националну или етничку припадност, културу, језик, посебне потребе, религију, сексуалну оријентацију или брачни статус;
- ◆ **уважавати** експоненцијални раст знања у свијету, и своју дужност да се развијају у смислу непрестаног професионалног стицања знања;
- ◆ **његовати** поштовање и повјерење према ученицима, и особама повезаним с њима, увијек поступајући савјесно и дајући примјер највишег етичког стандарда;
- ◆ **препознати** и увидјети чињеницу да се успјешно образовање ослања на узајамност, добру вољу и подршку особа ван школског миљеа;
- ◆ **цијенити**, и настојати постићи, интелектуални, физички, друштвени, морални, културални и духовни развој свих ученика;
- ◆ **вршити** позитиван утицај на развој дјеце и омладине;
- ◆ **настојати** показати примјер поштовања друштвених вриједности, као што су великодушност, несебичност, објективност, интегритет, одговорност, отвореност и лидерски дух
- ◆ **поштовати** правне обавезе, те неће кршити или негирати уставна права било којег ученика и
- ◆ **придржавати се** одговарајућих професионалних кодекса облачења и дјеловати у складу с институционалним прописима и очекивањима која се тичу једнакости полова и религијских обавеза.

ОБАВЕЗЕ, ПРИНЦИПИ ПОНАШАЊА И ПРАКСА ПРОСВЈЕТНИХ РАДНИКА

1. ПОСВЕЋЕНОСТ УЧЕНИЦИМА – НАСТАВНИЦИ ЋЕ:

- ◆ **се побринути** да здравље, развој, напредак, сигурност, физичка, ментална и емоционална добробит свих ученика буду на првом мјесту;
- ◆ **користити** своје професионалне вјештине и стручност како би учинили све што могу за сваког ученика, тако што ће осигурати неометано стицање знања, разумијевања и вјештина;
- ◆ **демонстрирати** посвећеност сталном професионалном развоју у свим аспектима, укључујући нова достигнућа у педагогији, те стицати знања о васпитним, породичним, културалним и осталим појединостима сваког ученика;
- ◆ **затражити** подршку у случају да развој и напредак било ког ученика буде угрожен, или ако се ученик нађе у опасности да му се нанесе зло, нпр. путем насиља у школи;
- ◆ **чувати** тајност свих података о ученицима и колегама до којих дођу у склопу професионалних активности, осим ако откривање тих података није неопходно из оправданих разлога, као што су заштита дјеце од злостављања, или законска обавеза;
- ◆ **слушати и уважавати** ученике, и расправљати с њима о њиховим ставовима, преокупацијама и склоностима, те ће промовисати разумијевање за другачије ставове и стајалишта;
- ◆ **служити** ученицима, као модел, те им давати примјере честитости, интегритета и брижног односа према другима;
- ◆ **неће** износити лажне или злонамјерне тврдње о ученицима или колегама;
- ◆ **неће** дискриминисати било којег ученика или колегу на основу рода, доби, расе, националне или етничке припадности, културе, језика, посебних потреба, религије, сексуалне оријентације или брачног статуса и
- ◆ **препознати** сваку незакониту дискриминацију и стереотипе, те интервенисати, без обзира на то ко је жртва, а ко починитељ;
- ◆ **промовисати**, иплементирати школске оперативне планове који се односе на насиље у школи, инклузију и интеркултурално образовање, те ће настојати заштити ученике код којих постоји ризик од друштвене искључености и лоших резултата;
- ◆ **презентовати** професионално знање, са различитих становишта, на компетентан, непристран и уравнотежен начин, без намјерног искривљавања и личних предрасуда;
- ◆ **подстицати** и помагати ученике да схвате своју одговорност и размишљају критички, између осталог и о важним друштвеним питањима;

- ◆ **избјегавати** изношење неугодних и погрдних опаски на рачун ученика и колега, или коментара који негирају самопоуздање и лични идентитет;
- ◆ **очекивати** знање, умијеће и примјерено владање од сваког ученика, те ће препознати, и професионално одговорити, на различите образовне потребе ученика;
- ◆ **третирати** и подучавати ученике на начин који подиже самопоуздање, самосвијест и спознају о властитој вриједности, те ће користити оцјењивање како би прикладно одговорили на различите потребе ученика, пружили ученицима стручне повратне информације и указали на важност индивидуалног и колективног постигнућа;
- ◆ **помагати** ученицима да се припреме за живот и схвате промјене у друштву, и у области технологије, тако што ће им давати савјете и поуздана упутства везана за њихове будуће амбиције и опције које им буду стајале на располагању;
- ◆ **неће користити** професионалне односе, или позицију ауторитета, како би остварили личну корист, те ће такве појаве спречавати успостављањем јасних граница између наставника и ученика и
- ◆ **неће се упуштати** ни у један облик сексуалног понашања са ученицима.

2. ПОСВЕЋЕНОСТ РОДИТЕЉИМА, СТАРАТЕЉИМА И ЗАЈЕДНИЦИ – НАСТАВНИЦИ ЋЕ:

- ◆ **штитити** суверенитет државе над државним образовањем;
- ◆ **уважавати** и поштовати родитељска права и законске родитељске власти у опште познатом контексту отворених, поштених и пристојних односа;
- ◆ **штитити** тајност повјерљивих података и поштовати породичну приватност;
- ◆ **осигурати** родитељима и старатељима редован приступ тачним информацијама, те им омогућити разговор о развоју и напредовању њихове дјеце;
- ◆ **бринути се** да родитељи и старатељи буду у потпуности консултовани у вези са свим важним одлукама које се тичу образовања и добробити њихове дјеце, те да све разматране одлуке и савјети буду у интересу дјетета;
- ◆ **настојати** осигурати адекватну и ефикасну сарадњу родитеља, старатеља и свих других релевантних заинтересованих страна, у циљу пружања квалитетног образовања;

- ◆ **слушати** и уважавати мишљење, изразе забринутости и примједбе родитеља и старатеља, а које су у вези са развојем и образовањем њихове дјеце;
- ◆ **обавезно сарађивати** са родитељима и старатељима у интересу образовања њихове дјеце, у циљу остваривања подршке на највишем могућем нивоу који су родитељи и старатељи у стању пружити развоју и образовању дјеце;
- ◆ **настојати** разумјети и поштовати различито поријекло, породично окружење и културе заступљене у школској, и широј заједници, те дјеловати активно у промовисању и успостављању хармоничних односа између школе и локалне заједнице којој школа припада;
- ◆ **неће** искоришћавати привилегију свог статуса и професионалног положаја у сврху стицања личне користи, нити ће примати дарове или услуге које би могле искривити или утицати на професионално мишљење и
- ◆ **одговорно се понашати** у локалној заједници на начин који ће донијети поштовање и повећати углед просвјетних радника у очима јавности.

3. ПОСВЕЋЕНОСТ НАСТАВНИКА ПРОФЕСИЈИ – НАСТАВНИЦИ ЋЕ:

- ◆ **настојати** да у сваком тренутку дају примјер високог етичког и професионалног стандарда, те да његују повјерење јавности ;
- ◆ **уложити** све напоре како би сачували дигнитет и поспјешили статус образовања и васпитања, и успоставили климу која у просвјетну струку привлачи појединце достојне повјерења;
- ◆ **схватити** свој професионални статус као нешто сразмјерно њиховој посвећености цјеложивотном учењу и сталном развијању професионалних вјештина, знања и разумијевања;
- ◆ **увијек** поступати искрено, и неће износити лажне тврдње у вези са својим професионалним квалификацијама и компетенцијама;
- ◆ **настојати** да, у највећој мјери, допринесу развијању поузданих образовних планова и програма, као и ефикасне и промишљене професионалне културе која одражава највише стандарде професионалне учтивости;
- ◆ **настојати** схватити улогу и функцију својих колега, других занимања, који раде са дјецом и имају професионалну одговорност према дјеци, те ће настојати да успоставе дјелотворан, сараднички и професионалан однос са колегама, у оним случајевима гдје је потребно и у интересу сваког дјетета;
- ◆ **пристајати** да раде у контексту тима професионалаца, у исто вријеме поштујући ауторитет свих колега, при чему ће придржавати право на изношење властитог професионалног мишљења;
- ◆ **увијек пружати** добродошлицу и подршку колегама који су нови у струци;
- ◆ **увијек испољавати** отвореност, поштење и интегритет у свим професионалним, руководећим и административним улогама, укључујући и кориштење школских и финансијских ресурса;
- ◆ **настојати** одржати добро ментално и тјелесно здравље, као и промишљеност у дружењу, неопходну за испуњавање својих професионалних задатака и очекивања;
- ◆ **неће** критиковати друге наставнике, нити их погрдно представљати пред ученицима и у јавности;
- ◆ **неће ометати** остваривање грађанских права и дужности својих колега, и трудиће се да све своје колеге увијек третирају правично;
- ◆ **неће узнемиравати** колеге, нити ће према њима предузимати дискриминирајуће поступке, који би могли негативно утицати на способност испуњавања професионалних, и уговором предвиђених обавеза;
- ◆ **неће примјењивати** притисак, нити било коме пружати посебан третман у сврху професионалне користи, нити ће на себичан начин утицати на професионалне одлуке;

- ◆ **пријавиће**, уколико примијете, да неко од сарадника својим понашањем озбиљно крши Етички кодекс
- ◆ **придржаваће се** одговарајућег професионалног кодекса одијевања и дјеловати у складу с институционалним прописима и очекивањима која се тичу једнакости полова и религијских обавеза и
- ◆ **придржаваће се** одијевања и дјеловати у складу с институционалним прописима и очекивањима која се односе на родну једнакост и религијске обавезе.

4. ПОСВЕЋЕНОСТ РОДИТЕЉА И СТАРАТЕЉА ШКОЛИ КОЈУ ПОХАЂАЈУ ЊИХОВА ДЈЕЦА – РОДИТЕЉИ, СТАРАТЕЉИ ЋЕ:

- ◆ **поштовати** школска правила и прописе;
- ◆ **се увијек понашати** достојанствено и суздржано, те ће поштовати особље школе;
- ◆ **осигурати** да њихова дјеца редовно похађају наставу те ће правовремено пријављивати изостанке усљед болести или неког другог разлога, у складу са школским прописима;
- ◆ **осигурати** да њихова дјеца сваки радни дан долазе у школу у предвиђено вријеме;
- ◆ **настојати** да присуствују свим родитељским састанцима и другим школским догађањима на које се позивају родитељи;
- ◆ **читати**, или потражити помоћ при читању, све дописе које школа пошаље на кућну адресу, и одговорати на одговарајући начин;
- ◆ **подржавати** пуно учешће своје дјеце у настави тако што ће правовремено осигуравати неопходне књиге, опрему и остале ресурсе, који би дјеци могли требати, или које прописује школа;
- ◆ **осигурати** да њихова дјеца у школу иду здрава, чиста, и одјевена у складу с прихватљивим или било каквим другим кодексом одијевања коју образовна институција прописује или препоручује;
- ◆ **настојати** да подстакну и омогуће својој дјечи да искористе све додатне прилике понуђене у склопу програма ваннаставних активности;
- ◆ **настојати** да пруже охрабрење и подршку својој дјечи у писању домаће задаће;
- ◆ **подржавати** школу путем добровољног рада, тамо гдје је могуће и гдје се то од њих тражи и
- ◆ **доприносити**, гдје је могуће и прикладно, активностима локалне заједнице усмјереним ка пружању подршке школи.

5. ПОСВЕЋЕНОСТ ШКОЛИ – УЧЕНИЦИ ЋЕ:

- ◆ **настојати** да у сваком тренутку поштују демократски установљене разредне прописе;
- ◆ **настојати** да остварују своје личне потенцијале и амбиције;
- ◆ **поштовати** и третирати друге онако како би и сами хтјели бити поштовани и третирани;
- ◆ **се одупирати** мотивисању, наговарању од стране вршњака, или личним поривима да буду непристојни, груби и нељубазни, на основу родне или етничке припадности, културалних разлика, посебних потреба, језика, религије или сексуалне оријентације;
- ◆ **учествовати** у процесима који доприносе ефикасном раду демократски изабраног Савјета ученика;
- ◆ **одупирати се** било каквом мотивисању, наговарању од стране вршњака, или личним поривима да буду насилни према другој особи, те ће одмах пријавити одраслима ако сами буду подвргнути насиљу или виде насиље над неким другим у школи и ван ње;
- ◆ **увијек** уважавати молбе и слушати упуте наставника и других радника запослених у школи, а које се односе на образовне задатке и владање;
- ◆ **настојати** да раде школске задатке на најбољи могући начин и да их предају наставницима у договореном року;
- ◆ **учествовати** у добровољним наставним и ваннаставним активностима у складу са властитим могућностима;
- ◆ **похађати** редовно наставу и долазити у школу на вријеме и
- ◆ **пружати** добродошлицу и укључивати у рад и игру вршњаке и нове ученике.

Учесници у изради Етичког кодекса:

Стручну помоћ у изради документа пружили су Неџада Фагиновић и Arthur R.Ivatts, стручњаци за образовање при UNICEF-у, за Програм MDG F Култура за развој.

Водитељ пројекта: *Бранка Попић, Агенција за предшколско, основно и средње образовање*

Анекс 1

Чланови радне групе:

Агенција за предшколско, основно и средње образовање: *Бранка Ковачевић, Јасминка Нало, Сања Луло, Стојан Љоље*

Министарство цивилних послова: *Аида Дурић, Алмина Ћибо, Јелена Вуковић*
Федерално министарство образовања и науке: *Едина Пезо, Исмет Струјо, Јасмина Оруч*

Министарство просвјете и културе Републике Српске: *Ивана Иџан, Љубиша Рокић, Славица Купрешанин*

Министарство образовања, науке, културе и спорта Унско-санског кантона: *Минка Џафић*

Министарство просвјете, знаности, културе и шпорта Жупаније Посавске: *Нада Дујковић*

Министарство образовања, науке, културе и спорта Тузланског кантона: *Алиса Јогунчић*

Министарство за образовање, науку, културу и спорт Зеничко- добојског кантона: *Амела Авдић*

Министарство за образовање, науку, културу и спорт Босанско-подрињског кантона: *Амира Боровац*

Министарство образовања науке, културе и спорта Средњобосанског кантона: *Есминка Бурек*

Министарство образовања, науке, културе и спорта Херцеговачко-неретванског кантона: *Игнације Радић*

Министарство знаности, просвјете, културе и шпорта Херцегбосанске жупаније/Кантона 10: *Мато Крижанац*

Одјељење за образовање/Педагошка институција Владе Брчко дистрикта БиХ: Милан Љубојевић, Ранко Несторовић

Републички педагошки завод Републике Српске: Мира Грбић

Завод за школство Мостар: Весна Варунек

Педагошки завод Зеница: Рамајана Кукавица

Педагошки завод Тузла: Хасиб Хасановић, Рамиз Нуркић

Просвјетно педагошки завод Сарајево: Аземина Богдановић, Дина Боровина, Индира Мешковић

Педагошки завод Горажде: Салих Посванџић

Удружење родитеља у БиХ: Сенада Пепељак

Удружење средњошколаца у БиХ: Адиса Хоџић, Александар Поповић, Есмир Омамовић, Сандра Валетић

Представници основних школа БиХ: Адела Крупалија, Ирма Пурковић, Мирјана Кнежевић, Жељка Васовић Тољ